

Įrodymų rinkimas - Austrija

TURINIO LENTELE

- 1 Įrodinėjimo pareiga
 - 1.1 Kokios yra įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės?
 - 1.2 Ar yra normų, atleidžiančių nuo pareigos įrodyti tam tikrus faktus? Kokiais atvejais? Ar galima tam tikrą teisinę prielaidą paneigti pateikiant įrodymus?
 - 1.3 Kiek teismas turi būti įsitikinęs tam tikro fakto egzistavimu, kad galėtų juo pagrįsti savo sprendimą?
- 2 Įrodymų rinkimas
 - 2.1 Ar įrodymai visuomet renkami šalies prašymu, ar tam tikrais atvejais teisėjas įrodymus gali rinkti ir savo iniciatyva?
 - 2.2 Jeigu šalies prašymas rinkti įrodymus patenkinamas, kokie veiksmai atliekami toliau?
 - 2.3 Kokiais atvejais teismas gali atmesti šalies prašymą gauti įrodymus?
 - 2.4 Kokios būna įrodinėjimo priemonės?
 - 2.5 Kaip gaunami liudytojų parodymai? Ar ekspertų įrodymai gaunami kita tvarka? Kokia tvarka teikiami rašytiniai įrodymai ir eksperto išvados (nuomonės)?
 - 2.6 Ar tam tikros įrodinėjimo priemonės yra svaresnės už kitas?
 - 2.7 Ar tam tikri faktai turi būti įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis?
 - 2.8 Ar įstatyme nustatyta liudytojų pareiga duoti parodymus?
 - 2.9 Kokiais atvejais jie gali atsisakyti duoti parodymus?
 - 2.10 Ar atsisakęs liudyti asmuo gali būti nubaustas arba priverstas duoti parodymus?
 - 2.11 Ar yra asmenų, iš kurių negali būti gaunami įrodymai?
 - 2.12 Kokį vaidmenį atlieka teisėjas ir šalys apklausiant liudytoją? Kokiomis sąlygomis liudytoją galima apklausti per vaizdo konferenciją ar naudojant kitas technologijas?
- 3 Įrodymų vertinimas
 - 3.1 Ar teismui priimant sprendimą taikomi apribojimai, jeigu šalis įrodymus gavo neteisėtai?
 - 3.2 Ar mano parodymai bus laikomi įrodymais, jeigu esu bylos šalis?

1 Įrodinėjimo pareiga

1.1 Kokios yra įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės?

Iš esmės kiekviena proceso šalis privalo išvardyti visus faktinius teiginius savo ieškiniui pagrįsti (argumentavimo pareiga – vok. *Behauptungslast*) ir pateikti atitinkamus įrodymus (Austrijos civilinio proceso kodekso (vok. ZPO) 226 straipsnio 1 dalis ir 239 straipsnio 1 dalis). Jeigu bylos faktai lieka neaiškūs (padėtis „*non liquet*“), teismas vis tiek turi priimti sprendimą. Tokiais atvejais tampa svarbios prievolės įrodyti taikymo taisyklės. Kiekviena proceso šalis turi prievolę įrodyti ir privalo užtikrinti, kad būtų įvykdytos visos

jai palankiose taisyklėse nustatytos pareigos. Įprastomis aplinkybėmis ieškovas turi įrodyti visus faktus, kuriais grindžia savo ieškinį, o atsakovas turi įrodyti visus faktus, kuriais grindžia savo prieštaravimus. Ieškovas taip pat privalo įrodyti, kad įvykdyti procesiniai reikalavimai.

1.2 Ar yra normų, atleidžiančių nuo pareigos įrodyti tam tikrus faktus? Kokiais atvejais? Ar galima tam tikrą teisinę prielaidą paneigti pateikiant įrodymus?

Sprendimui priimti svarbūs faktai turi būti įrodyti, jeigu jiems netaikoma prievolės įrodyti išimtis. Nereikia įrodyti pripažintų faktų (Civilinio proceso kodekso 266 ir 267 straipsniai), akivaizdžių faktų (Civilinio proceso kodekso 269 straipsnis) ar teisiškai preziumuojamų faktų (Civilinio proceso kodekso 270 straipsnis).

Pripažintu laikomas faktas, kurį proceso šalis pripažįsta teisingu priešingos šalies teiginiu. Teismas iš esmės privalo pripažinti pripažintą faktą teisingu ir priimti sprendimą be papildomo nagrinėjimo.

Faktas yra akivaizdus, jeigu jis visuotinai žinomas (t. y. bet kuriuo metu žinomas arba patikimai suvokiamas dideliame skaičiu žmonių) arba žinomas teismui, kuriame vyksta pagrindinis posėdis, iš jo paties oficialiai nustatytų faktų arba aiškiai matomas iš turimų dokumentų.

Teismas privalo savo sprendime *ex officio* atsižvelgti į akivaizdžius faktus; jų nereikia pareikšti ar įrodyti.

Teisinė prezumpcija tiesiogiai kyla iš teisės aktų ir ja remiantis prievolė įrodyti pereina priešingai proceso šaliai. Proceso šaliai, kuri naudojami šia prezumpcija, priešinga šalis turi įrodyti priešingai. Ji turi įrodyti, kad nors esama pagrindo taikyti teisinę prezumpciją, preziumuojamų faktų ar teisinės padėties nėra.

1.3 Kiek teismas turi būti įsitikinęs tam tikro fakto egzistavimu, kad galėtų juo pagrįsti savo sprendimą?

Teismo proceso tikslas – įtikinti teisėją tam tikro fakto buvimu. Apskritai siekiant įtikinti teisėją turi būti vadovujamasi „didele tikimybe“, o „visiško tikrumo“ nereikalaujama.

Įrodymų standarto laipsniai nustatyti įstatymais arba teismų praktika ir siekia nuo „didelės tikimybės“ iki „beveik visiško tikrumo“. Pirmuoju atveju pagal Civilinio proceso kodeksą (274 straipsnis) pakankamas įrodymų standartas yra prezumpcija arba liudijimas. *Prima facie* įrodymais taip pat sumažinamas įrodymų standartas, jie padeda įveikti sunkumus teikiant įrodymus, kai nagrinėjami ieškiniai dėl žalos. Jeigu įvykiai susiklosto tam tikra tipiška linkme, kuri, kaip rodo gyvenimo patirtis, lemia konkretų priežastinį ryšį arba kaltę, tos sąlygos laikomos įrodytomis remiantis *prima facie* net ir individualiais atvejais.

2 Įrodymų rinkimas

2.1 Ar įrodymai visuomet renkami šalies prašymu, ar tam tikrais atvejais teisėjas įrodymus gali rinkti ir savo iniciatyva?

Įrodymus teisėjai gali paimti savo iniciatyva arba proceso šaliai pateikus prašymą. Vien tiriamojo pobūdžio procese (kai paties teisėjo iniciatyva teismas privalo nustatyti lemiamus bylos faktus) proceso šalių prašymas nebūtinai. Standartiniame procese pagal Austrijos Civilinio proceso kodeksą teisėjas gali savo iniciatyva paimti bet kokius įrodymus, kuriais tikisi išsiaiškinti svarbius faktus (Civilinio proceso kodekso 183 straipsnis). Teisėjas gali nurodyti proceso šalims pateikti dokumentinius įrodymus, pareikalauti, kad būtų atlikta vietos apžiūra, arba kaip įrodymus užsakyti ekspertizes ar nurodyti atlikti proceso šalių apklausą. Vis dėlto reikalauti, kad būtų pateikti dokumentiniai įrodymai, galima tik tuo atveju, jei šiuos nurodė bent viena iš proceso šalių, o jeigu abi proceso šalys prieštarauja, dokumentinių įrodymų negalima pripažinti leistinai ir negalima apklausti liudytojų. Visais kitais atvejais įrodymai paimami gavus vienos proceso šalies prašymą paimti įrodymus.

2.2 Jeigu šalies prašymas rinkti įrodymus patenkinamas, kokie veiksmai atliekami toliau?

Iš esmės įrodymai paimami žodiniame posėdyje. Per parengiamąjį posėdį (Civilinio proceso kodekso 258 straipsnis) teismas ir proceso šalys ir (arba) jų atstovai kartu parengia pagrindinių teismo posėdžių tvarkaraštį, kuriame taip pat nurodomas įrodymų paėmimo tvarkaraštis. Tačiau prireikus bet kuriuo metu gali įvykti tolesnė diskusija apie proceso eigą. Kai įrodymai paimami, rezultatai aptariami su proceso šalimis (Civilinio proceso kodekso 278 straipsnis). Įrodymus turi tiesiogiai paimti teisėjas, kuris spręs bylą. Įstatyme konkrečiai numatytais atvejais įrodymus taip pat galima paimti taikant tarpusavio pagalbos procedūrą. Proceso šalys turi būti šaukiamos įrodymams paimti ir turi įvairias teises dalyvauti tam vykstant, pvz., pateikti klausimų liudytojams ir ekspertams. Įrodymai visada paimami paties teisėjo iniciatyva, net jeigu proceso šalys neatvyksta, nors yra šaukiamos.

2.3 Kokiais atvejais teismas gali atmesti šalies prašymą gauti įrodymus?

Proceso šalies prašymas paimti įrodymus turi būti atmetamas, jeigu teismas mano, kad įrodymai nesusiję su byla (Civilinio proceso kodekso 275 straipsnio 1 dalis) arba jeigu jie pateikiami siekiant vilkinti procesą (Civilinio proceso kodekso 178 straipsnio 2 dalis, 179 straipsnis ir 275 straipsnio 2 dalis). Taip pat įmanoma nustatyti terminą, per kurį turi būti paimti įrodymai, kurių paėmimas gali užvilkti procesą (Civilinio proceso kodekso 279 straipsnio 1 dalis). Kai terminas sueina, prašymas paimti įrodymus gali būti

atmetamas. Prašymas taip pat gali būti atmetamas, jeigu yra nereikalingas, nes teismas jau yra įtikintas arba fakto nebūtina įrodyti, arba paimti įrodymus draudžiama. Kai dėl įrodymų paėmimo susidaro išlaidų (pvz., liudija ekspertas), prašiusi paimti įrodymus proceso šalis turi atlikti išankstinį mokėjimą. Jeigu per nustatytą terminą mokėjimas neatliekamas, įrodymus galima pateikti tik vėliau, jei taip nebus užvilktas procesas.

2.4 Kokios būna įrodinėjimo priemonės?

Austrijos civilinio proceso kodekse numatytos penkios klasikinės įrodinėjimo priemonės: dokumentiniai įrodymai (292–319 straipsniai), liudytojų parodymai (320–350 straipsniai), ekspertų parodymai (351–367 straipsniai), teisminė apžiūra (368–370 straipsniai) ir proceso šalių apklausa (371–383 straipsniai). Iš esmės bet kuris informacijos šaltinis gali būti pripažintas leistinu įrodymu ir pagal formą priskirtas prie vienos iš minėtųjų įrodinėjimo priemonių.

2.5 Kaip gaunami liudytojų parodymai? Ar ekspertų įrodymai gaunami kita tvarka? Kokia tvarka teikiami rašytiniai įrodymai ir eksperto išvados (nuomonės)?

Liudytojai apklausiami individualiai, nedalyvaujant liudytojams, kurie bus apklausti vėliau. Taip jiems užkertamas kelias daryti įtaką kitų parodymams. Jeigu liudytojų parodymai vieni kitiems prieštarauja, tie liudytojai gali būti apklausti vienu metu. Liudytojų apklausa pradeda pateikiant bendrus klausimus, kuriais siekiama nustatyti, ar liudytojas dėl kokios nors priežasties netinka liudyti, ar jis turi teisę neduoti parodymų ir ar esama veiksnių, dėl kurių jis negali prisiekti. Kai liudytojas įspėjamas sakyti tiesą ir jam nurodomi melagingo liudijimo padariniai pagal baudžiamąją teisę, pradeda tikroji apklausa – liudytojo prašoma pateikti savo asmens duomenis. Tada liudytojui teikiami klausimai apie pačią bylą. Proceso šalys gali dalyvauti liudytojų apklausoje ir, jeigu teismas sutinka, pateikti liudytojams klausimų. Netinkamus klausimus teisėjas gali atmesti. Iš esmės liudytojai turi būti apklausiami tiesiogiai bylą nagrinėjančiame teisme, tačiau tam tikromis aplinkybėmis įmanoma liudytojus apklausti teisminės tarpusavio pagalbos kanalais (Civilinio proceso kodekso 328 straipsnis).

Ekspertų parodymai yra skirti padėti teismui. Liudytojai teikia parodymus dėl faktų, o ekspertai suteikia žinių, kurių teisėjas neturi. Ekspertai savo parodymus iš esmės turi duoti per pagrindinį teismo posėdį. Ekspertas be apribojimų gali būti pakviestas ir paties teisėjo iniciatyva. Liudytojai ekspertai turi pateikti savo nustatytus faktus ir nuomonę. Žodinė nuomonė turi būti pateikta per žodinį posėdį. Rašytines nuomones ekspertas turi paaiškinti per žodinį posėdį, jeigu to prašo proceso šalys. Nustatytus faktus ir nuomonę būtina pagrįsti. Privačios nuomonės pagal Civilinio proceso kodeksą nelaikomos eksperto nuomonėmis ir turi privačių dokumentų statusą.

Austrijos teisėje neleidžiama viso proceso atlikti vien raštu. Tačiau, kadangi įrodinėjimo priemonės nėra niekaip apribotos, liudytojai turi galimybę parodymus teikti raštu. Vis dėlto rašytiniai liudytojų parodymai laikomi dokumentiniais įrodymais ir teismas juos vertina nepriklausomai. Jeigu teismas mano, kad tai reikalinga, liudytojas turi atvykti į teismą, išskyrus atvejus, kai to liudytojo apklausai prieštarauja abi proceso šalys.

2.6 Ar tam tikros įrodinėjimo priemonės yra svaresnės už kitas?

Civilinio proceso kodekse (272 straipsnis) įtvirtintas „laisvo įrodymų vertinimo“ principas. Įrodymai įvertinami išnagrinėjant teisėjo paimtų įrodymų rezultatus. Atlikdamas šį vertinimą teisėjas neprivalo vadovautis jokiais įstatymu nustatytais taisyklėmis dėl įrodymų, o turi remdamasis savo vidiniu įsitikinimu nuspręsti, ar įrodymai yra teisingi. Įrodinėjimo metodams jokia hierarchija netaikoma. Rašytiniai įrodymai laikomi dokumentiniais įrodymais, jeigu tai nėra eksperto ataskaita. Austrijoje išduoti valstybiniai dokumentai laikomi autentiškais, t. y. daroma prielaida, kad juos iš tikrųjų išdavė juose nurodytas subjektas. Įrodinėjimo tikslais taip pat preziumuojama, kad jų turinys yra teisingas. Jeigu privati dokumentai yra pasirašyti, jie taip pat be išlygų pripažįstami įrodymu, kad juos pasirašęs asmuo pateikė juose esančius teiginius. Jų tikslumas visada įvertinamas remiantis laisvo įrodymo vertinimo principu.

2.7 Ar tam tikri faktai turi būti įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis?

Austrijos civilinio proceso kodekse nereikalaujama konkrečiose bylose atsižvelgti į tam tikrų tipų įrodymus. Ieškinio suma reikšmės įrodinėjimo metodo pasirinkimui neturi.

2.8 Ar įstatyme nustatyta liudytojų pareiga duoti parodymus?

Liudytojai privalo atvykti į teismą, duoti parodymus ir, jeigu jų prašoma, prisiekti. Jeigu tinkamai pašauktas liudytojas be pakankamos priežasties neatvyksta į posėdį, teismas pirmiausia turi skirti administracinę baudą ir, jeigu liudytojas neatvyksta antrą kartą, nurodyti jį į posėdį atvesdinti. Jeigu liudytojas atsisako duoti parodymus nenurodydamas jokios priežasties arba pateikdamas nepateisinamą priežastį, jis gali būti priverstas liudyti. Liudytojui pateikus melagingus parodymus teisme, pradeda baudžiamasis procesas.

2.9 Kokiais atvejais jie gali atsisakyti duoti parodymus?

Kai esama prielaidų atsisakyti duoti parodymus (Civilinio proceso kodekso 321 straipsnis), liudytojas turi teisę neatsakyti į klausimą arba konkrečius klausimus. Visapusiškos teisės atsisakyti duoti parodymus nėra. Tokios prielaidos yra nešlovė arba baudžiamoji persekiojimo rizika liudytojui arba jo artimam asmeniui, tiesioginis tų asmenų finansinės padėties pabloginimas, valstybės pripažintos konfidencialumo pareigos, galimas meno ar verslo paslapties atskleidimas, taip pat naudojimas balsavimo teise, kuri pagal įstatymą laikoma slapta. Prieš apklausdamas liudytojus teismas turi juos informuoti apie šias prielaidas. Liudytojai, pageidaujantys pasinaudoti savo teise atsisakyti duoti parodymus, turi nurodyti prielaidas.

2.10 Ar atsisakęs liudyti asmuo gali būti nubaustas arba priverstas duoti parodymus?

Teismas gali savo nuožiūra nuspręsti, ar liudytojo atsisakymas duoti parodymus yra teisėtas. Liudytojai, kurie atsisako duoti parodymus nenurodydami jokių prielaidų arba nurodydami prielaidas, kurias teismas laiko nepateisinamomis, gali būti priverčiami duoti parodymus (Vykdymo užtikrinimo kodekso (vok. *Exekutionsordnung*) 354 straipsnis). Liudytojai gali būti priverčiami duoti parodymus skiriant jiems baudas ir (ribotai) įkalinimą, jie taip pat privalo atlyginti proceso šalims žalą, padarytą dėl nepateisinamo atsisakymo duoti parodymus.

2.11 Ar yra asmenų, iš kurių negali būti gaunami įrodymai?

Parodymų negalima imti iš asmenų, kurie negalėjo arba negali paliudyti įrodytinų faktų arba pasakyti to, ką matė. Jie laikomi turinčiais visišką fizinį negebėjimą duoti parodymus (Civilinio proceso kodekso 320 straipsnio 1 dalis). Jeigu tai yra nepilnamečiai ar psichikos sutrikimų turintys asmenys, teismas turi individualiai nuspręsti, ar jie gali duoti parodymus. Taip pat yra trys santykinio negebėjimo duoti parodymus atvejai (Civilinio proceso kodekso 320 straipsnio 2–4 dalys), būdingi dvasininkams, kurie negali atskleisti informacijos, jiems patikėtos per išpažintį, arba kuriems taikoma kitokia su jų pareigomis susijusi konfidencialumo pareiga, valstybės pareigūnams, kurie negali atskleisti su savo pareigomis susijusiomis konfidencialios informacijos, jeigu nepadaro išimties, ir tarpininkams, kurie negali atskleisti tarpininkavimo pagrindu jiems patikėtos arba kitaip gautos informacijos.

2.12 Kokį vaidmenį atlieka teisėjas ir šalys apklausiant liudytoją? Kokiomis sąlygomis liudytoją galima apklausti per vaizdo konferenciją ar naudojant kitas technologijas?

Teismas turi pateikti liudytojams reikiamus klausimus apie faktus, kuriuos planuojama įrodyti jų parodymais, ir apie aplinkybes, kuriomis jie tuos faktus sužinojo. Proceso šalys gali dalyvauti liudytojų apklausoje ir, teismui sutikus, pateikti jiems klausimų, kad jų parodymai būtų patikslinti ar papildyti. Netinkamus klausimus teisėjas gali atmesti. Esminis liudytojų parodymų turinys turi būti įrašomas į protokolą arba prireikus parodymai turi būti užrašomi stenograma. Vaizdo ir garso įrašymo įranga ir joje esantys duomenys paprastai laikomi apžiūros objektais. Apžiūros įrodymai gaunami teismui sensoriniu principu tiesiogiai suvokus dalykų ypatumus ar sąlygas. Tačiau vadovaujantis principu, kad įrodymai turėtų būti paimami tiesiogiai, tokie įrodymai laikomi leistiniais tik tada, kai tiesioginių įrodymų (pvz., liudytojų parodymų) nėra. Iš esmės galima liudytojus apklausti naudojantis vaizdo technologijomis ir, siekiant proceso ekonomiškumo, toks apklausos būdas turėtų būti taikomas vietoj apklausos tuomet, kai vykdomi teisminės pagalbos prašymai. Nuo 2011 m. visi teismai turi vaizdo konferencijų priemonių.

3 Įrodymų vertinimas

3.1 Ar teismui priimant sprendimą taikomi apribojimai, jeigu šalis įrodymus gavo neteisėtai?

Jeigu proceso šalis, siekdama gauti įrodymus, pažeidžia sutartinę prievolę, privatinės teisės nuostatą arba pripažintus moralės principus, teismas gali tuos įrodymus pripažinti leistiniais ir įvertinti, bet atitinkama proceso šalis vis tiek privalės sumokėti kompensaciją. Jeigu, siekdama gauti įrodymus, proceso šalis pažeidžia baudžiamosios teisės nuostatą, kuria saugomos Konstitucijoje nustatytos pagrindinės teisės ir laisvės (pvz., fiziškai sužaloja liudytoją, pagrobia jį ar priverčia duoti parodymus), taip gauti įrodymai laikomi neleistiniais ir teismas negali jų priimti. Jeigu kyla abejonių, ar padaryta nusikalstama veika, teismas gali sustabdyti civilinį procesą, kol bus priimtas galutinis sprendimas baudžiamajame procese. Jeigu įrodymams gauti padaryta nusikalstama veika nepažeidžiamos Konstitucijoje nustatytos pagrindinės teisės ir laisvės, atitinkamai proceso šaliai taikoma baudžiamoji atsakomybė, bet įrodymai nelaikomi neleistiniais. Neleistiniais laikomi tik tie neteisėtai gauti įrodymai, kurie turėjo neigiamą poveikį teismo pareigai nustatyti tiesą, todėl nebuvo galima užtikrinti, kad teismas priimtų teisingą ir tikslų sprendimą.

3.2 Ar mano parodymai bus laikomi įrodymais, jeigu esu bylos šalis?

Proceso šalių apklausa taip pat yra įrodymai. Kaip ir liudytojai, proceso šalys privalo dalyvauti, duoti parodymus ir prisiekti. Tačiau proceso šalių negalima priversti atvykti į teismą ar duoti parodymų. Dėl kiekvieno atvejo, kai proceso šalis neatvyksta į teismą ar jame neduoda parodymų, teismas turi spręsti deramai atsižvelgdamas į visas aplinkybes. Tik tėvystės ar santuokos nutraukimo procese įmanoma prievartos priemonėmis užtikrinti, kad proceso šalys atvyktų į teismą. Jeigu proceso šalis nesako tiesos (kitaip negu liudytojas), tai nėra nusikalstama veika, nebent melagingi parodymai duodami prisiekus. Proceso šalių apklausą teisėjai gali atlikti savo iniciatyva.

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teismo tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teismas, nei Europos Komisija nepriima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Paskutinis naujinimas: 02/06/2018